

A bűnmegelőzés és az áldozatsegítés szerepéről, tradicionális szemlélet és aktualitások a hatályos jogszabályi változások tükrében

Témafelvetés

Napjainkban a resztoratív igazságszolgáltatás szerepe megkérdőjelezhetetlen. A normák megsértésekor véleményem szerint e szemléletrendszer alapján az energiát a javításra a gyógyításra és a helyrehozatalra kell irányítani. Együttes figyelmet kell fordítani a tettesre és az áldozatra, hiszen ők maguk adott folyamat értelmének két különböző oldalát testesítik meg.

A cselekvés azért kiemelten fontos, mert igazságot szolgáltatni a normákon való túlterjeszkedés ellen csak a kár helyrehozatalával lehet. Kiemelt figyelmet kell fordítani a fiatalok számára, hiszen 2012. év a gyermekbarát igazságszolgáltatás éve. Rajtuk keresztül az érintettek, családok sikeres kommunikációval autentikus érzéseket élhetnek át, rendezhetik konfliktussal teli helyzetüket, átbeszélhetik a történeteket, vizsgálhatják a következményeket a jövőre tekintve. A perspektíva adott, csak meg kell tanulni élni vele. Erre igyekszik választ találni a jelenlegi kutatás fő vonulata: a bűnmegelőzés és az áldozatsegítés szemléletrendszerének különböző aspektusokból történő áttekintése.³

A bűnmegelőzés jelentőségéről⁴

A bűnmegelőzés társadalmi együttműködést jelent, olyan védelmi rendszert, melyben az állam és intézményei irányításával biztosítható a polgárok önszerveződéseinek a támogatásával, valamint a jogkövető többség életviszonyainak védelmével jogrendszeri kereten belül a törvénysértő magatartások elkerülése.

Tényleges értelemben a bűn társadalmi tömegjelenség, melynek megelőzéséhez fejleszteni kell a társadalom, a gazdaság, a szociális, kulturális viszonyok olyan körét, amelynek segítségével megszüntethető, korlátozható az ellentmondás, a hátrányos helyzet és azok a körülmények is, amelyek kriminogén hatást váltanak ki.

A bűnmegelőzés egy államilag és önkormányzati szinten szervezett tevékenység, melyhez nélkülözhetetlen a polgárok önkéntes közreműködése, azaz intézkedéseket fogatosít,

1 dr. Novákné dr. Lang Szabina, igazgató, Zala Megyei Kormányhivatal Igazságügyi Szolgálat

2 dr. Szekeres Diána tanársegéd, Budapesti Gazdasági Főiskola Gazdálkodási Kar, Zalaegerszeg, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola doktorandusz

3 A kézirat lezárásának dátuma: 2011. december 10.

4 <http://www.bunmegelozes.eu> (letöltés dátuma: 2011. december 1.)

koordinációs tevékenységet végez, valamint együttműködést biztosít az önkéntes állampolgári kezdeményezésként létrejött bűnmegelőzési célú szervezetek körével. A fő irányvonal adott esetben annak a biztosítása, hogy a bűnözés okait felderítsék, valamint új okokat gátló intézkedéseket kíséreljenek meg létrehozni. A megelőzés eszközei közé tartoznak mindazok a társadalmi, valamint jogi lehetőségek, amelyek közvetlenül vagy közvetve is alkalmasak a kiváltó okok korlátozására, valamint biztosíthatják a sértetté vagy pedig az elkövetővé válás kialakulását.

A viktimológia szerepe

A viktimológia áldozatvédelmet jelent, amely a bűncselekmény sértettjével, a sértettnek és az elkövetőnek a kapcsolatával foglalkozó olyan ismeretrendszer, amely tudományos igényű tanulmányozást biztosít. A 20. század közepére tehető a kialakulása, azonban csak később vált tényleges értelemben társadalmi szolidaritási cselekvéssé. A kriminológia alkalmazott tudományként fungál. Ezen belül a viktimológia a bűncselekmények sértettjeinek jogi, pszichikai, szociális vonatkozású helyzetét vizsgálja, elemezve a jogi helyzetet, az elkövetőnek és a sértettnek a kapcsolatát, azokat a jellemzőket, amelyek a sértett szempontjából fennállnak, tipologizál, továbbá a megelőzést, a megsegítést és a kártalanítást kívánja előtérbe helyezni.

Az áldozatvédelem megelőzést, szolgáltatást és kárenyhítést biztosít.⁵ A viktimológiai kutatások szempontjából megkülönböztethető az általános viktimológia, amikor valamilyen áldozat a középpontban áll a vizsgálódás során és az eltérő, azaz áldozati kört érintő modern viktimológia, amely az emberi jogok megsértésének áldozataira, a hatalommal való visszaélés következtében áldozattá válókra vonatkozó ismereteket összegző tudományterület. A kriminálviktimológia maga azt biztosíthatja számunkra, hogy elsődlegesen az áldozat megértését, az áldozat érdekeinek szem előtt tartását helyezzük előtérbe és így próbáljuk a bűnözést, a bűnözésben részt vevő felek helyzetét megérteni.

Az áldozat fogalom definiálása

Az áldozatok jogállásáról ténylegesen az 1985. évi A/RES/40/34. számú „a bűncselekmények és a hatalommal való visszaélés áldozatainak nyújtandó igazságszolgáltatás alapelveiről”⁶ címet viselő ENSZ nyilatkozat biztosít definíciót. Az áldozatokat olyan személyeknek tekinti, akik egyéni vagy kollektív sérelemben részesültek és ez által fizikai, mentális sérülést, érzelmi szenvedést, gazdasági veszteséget kellett elszenvedniük, vagy lényeges mértékben csorbultak alapvető jogaik, vagy a tagállamok hatályos büntető törvényeit sértő tevékenység vagy mulasztás, illetőleg, akár a hatalommal való visszaélés kö-

vetkeztében váltak sérelmet elszenvedőkké. Ide tartoznak a családtagok és az eltartottak is. Elmondható, hogy az áldozat jogsértő magatartással vagy cselekedettel, testi, lelki sérülést vagy anyagi kárt elszenvedő személy is lehet az Európai Áldozatvédő Fórum definíciója értelmében. Azonban hozzátartozik az is az áldozat fogalom meghatározáshoz, hogy az áldozatok jogállásáról szóló 2001/220/IB kerethatározat az áldozat kifejezést tényleges értelemben rögzíti, egyúttal definiálva az áldozati státusszal. Maga a büntető eljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény is definiálja a sértett fogalmát, akit olyan sérelmet elszenvedőnek tekint „akinek jogát vagy jogos érdekét a bűncselekmény sértette vagy veszélyeztette” (Be. 51.§ /1/ bek.). A sértetti kör, az anyagi-jogi passzív alany fogalmával nem esik egybe minden esetben, hiszen a sértetti kör nem olyan széles, mint az áldozati fogalom meghatározás, mivel az áldozat kifejezés a közvetett sértettek is vonatkozik, mint definíció, valamint a jogi személyekre is biztosít fogalmi meghatározást. A sértett közeli hozzátartozói is idetartoznak a vonatkozó Polgári Törvénykönyv 685. § (b) pontjának értelmében.

Az áldozatok tipizálásáról Vigh József munkája: A fejezetek a szakkriminológia köréből biztosít ismeretet.⁷ Az áldozat típusoknak a meghatározása ténylegesen attitűdöket biztosít és azoknak a feltárásával a szereplőre nézve következtetéseket lehet levonni.

Seeling az áldozat típusokat ötféleképpen osztályozza. Ide tartoznak első helyen a nem résztvevő áldozatok, akik tehetetlenek, öntudatlanok, akik nem tudnak, nem képesek védekezni. Második helyzetként ide tartoznak a látens áldozatok, valamint a biopszichológiailag predisponáltság, a társadalmi predisponáltság, az erkölcsi vagy pszichopatikus állapot fennállása. Harmadsorban beszélhetünk provokáló áldozatról: lehet passzív, közvetett módon kialakuló sérelmet elszenvedő fél, valamint lehet aktív, közvetlen módon is létrejövő áldozat. A negyedik csoportosítási szempont a résztvevő áldozatok köre, amely szintén kategorizálható aktív vagy passzív áldozattípusként a közreműködés mértéke szerint. Az ötödik rendszerezéshez tartozó elem az ún. „hamis áldozat”, aki képzelt áldozatként, valamint önmaga áldozataként osztályozható.

Az áldozatok közrehatását *Hanz von Hentig* vizsgálta, aki elsősorban a személy elleni erőszakos bűncselekményeket vette górcső alá. Ő kölcsönösséget vélte felfedezni az elkövető és az áldozat kapcsolatában méghozzá az áldozat szerepét alakító, formáló funkcióként látta. Gyakorinak tartotta a provokáló, valamint a kooperatív magatartás tanúsítását is részéről. Tizenegyféleképpen osztályozható csoportosítást biztosított Hentig az 1948-as „A bűnöző és áldozatai” című munkájában (fiatal, nő, idős, értelmileg fogyatékos és egyéb mentális zavarban szenvedő, bevándorló és kisebbségbe tartozó, depressziós, kapzsi, szemérmetlen, magányos és kiábrándult, zsarnok, gátolt mentességet élvező és ellenszegülő áldozatról beszélt).

Benjamin Mendelsohn a következő kutató, aki az áldozat és az együttműködő, úgy mond elkövető szerepét mintegy „bűnügyi párosként” definiálja. Az áldozatokat négyféle szempontból tipizálja. Ide tartozik a teljes mértékben ártatlan áldozat, valamint az ugyanolyan mértékben bűnösnek tekinthető áldozat, lehetséges azonban az is, hogy az áldozat bűnösebb, mint maga az elkövető, valamint a nagymértékben bűnös áldozatot kategorizálja továbbá. Az Európa Tanács Ajánlás a bűnözés áldozatainak nyújtandó segítségéről (elneve-

⁵ Kerecsi Klára, Kó József, Az áldozatsegítő szolgálat hatékonyságvizsgálata, Összefoglaló jelentés második szakasza, Budapest, 2008, 6. oldal.

⁶ <http://www.un.org/documents/ga/res/40/a40r034.htm> (letöltés dátuma: 2011. december 10.)

⁷ Vigh József, Fejezetek a szakkriminológia köréből, Tankönyvkiadó, Budapest, 1973, 10. o.

zése: Rec(2006) 8. szám) az úgynevezett sebezhető áldozatokat definiálja, mely kifejezés arra utal, hogy a helyzetük alapján személyiségi jellemzőik vagy a bűncselekmény körülményeinek következtében speciális intézkedéseket igénylő személyekről van szó, ide tartozhat többek között a 18 éven aluliak köre, a fogyatékosok mentális csoportja, valamint azok a személyek, akik mozgássérülteként élnek.

Nemzetközi dokumentumok az áldozatsegítés területén

Elsőként az ENSZ 1985. évi deklarációját szeretném ismételten kiemelni, amely a „*bűncselekmények és a hatalommal való visszaélés áldozatainak nyújtandó igazságszolgáltatás alapelveiről*” szól.⁸ Az áldozatok számára tényleges értelemben orvosi, pszichológiai és szociális segítségnyújtás biztosítható, melyhez állami, önkéntes, valamint közösségi, továbbá egyéni eszközök is igénybe vehetők. Biztosítani kell számukra az információhoz való hozzáférés biztosítását, valamint a szükséges jogi segítségnyújtáshoz való hozzáférés lehetőségének megteremtését. Az áldozati körbe tartozik a hatalommal való visszaélés áldozatainak köre is, tehát nem csak bűncselekmény áldozataira terjed ki az ENSZ deklaráció. Az Európai Tanács „*Az áldozatoknak nyújtandó segítségről és az áldozattá válás megelőzéséről*” szóló 1987. évi 21. számú ajánlásában megfogalmazottak alapján az áldozat számára biztosítható segítségnyújtást a következőkben kell meghatározni: Ide tartozik az elsősegély jelleggel biztosított sürgős segítségnyújtás, folyamatos egészségügyi, pszichológiai, szociális és anyagi támogatás biztosítása. Az ismételten áldozattá válás elkerülése érdekében tájékoztatás, tanácsadás biztosítása, a kárenyhítés igénybeviteléhez szükséges segítségnyújtás lehetővé tétele, valamint a vagyoni kár megtérítéséhez szükséges jogi tanácsok biztosítása is. Az Európai Áldozatvédő Fórum megalkotta 1996-ban „*Az áldozatok jogai a büntetőeljárásban*” valamint 1998-ban „*A bűncselekmények áldozatainak szociális jogai*” című nyilatkozatokat. Továbbá 1999-ben „*Az áldozatok jogai a megfelelő színvonalú szolgáltatáshoz*” című deklarációt. 1999 októberében az Európai Tanács tamperei ülésén minimum szabályok kidolgozásának szükségességére tett javaslatot azért, hogy az igazságszolgáltatáshoz hozzáférhessenek az áldozatok és biztosíthatóvá váljon számukra a kárenyhítéshez fűződő joggyakorlás is. Az Európai Unió Tanácsa „*A sértett jogállásáról a büntető eljárásban*” címmel a 2001/220/IB kerethatározatot⁹ fogadta el, melynek következtében kártérítést követelhet az áldozat az elkövetőtől és biztosítható számára a **joghoz való hozzáférés lehetősége** a következő területeken: a tisztelet, az elismertséghez való jog, a meghallgatáshoz, a bizonyítékok szabad szolgáltatásához való jog, a tájékoztatáshoz való hozzáférés vagy jogosultság, a kommunikációs biztosítékok rendelkezésre állása, a büntető eljárások kiadásainak megtérítéséhez való jogosultság, a védelem, a kártérítés és a büntetőjogi mediációhoz való hozzáférés a büntető eljárás során. A tagállamok feladatává teszi a kerethatározat, hogy a bűncselekmények sértettjei számára lehetőséget biztosítson a büntetőeljárás keretein belül és ésszerű határidőt tegyen lehetővé arra, hogy határozat

születhessen meg számukra, valamint biztosítható legyen a kártérítés szükség szerint. Az elkövetőt arra kell ösztönözni, hogy ezt biztosítani akarja és képessé váljon nyújtani az áldozat számára, valamint előmozdítsa a szolgálatoknak az áldozatsegítési eljárásban az együttműködését.

Az áldozatpolitika jelentősége és a büntető felelősségre vonás szerepéről¹⁰

Felértékelődik napjainkban e szerepkör, hiszen a büntető igazságszolgáltatási koncepciók folyamatosan változnak, azaz a cél, hogy büntető felelősségre vonás hogyan alakul, milyen felfogásban működik, és milyen gyakorlat uralkodása tapasztalható.

A büntető igazságszolgáltatási koncepciók folyamatosan változnak, ez a fejlett nyugati társadalmi magban kialakított egy megfeleltethető gyakorlatot, alapvetően a többféle felfogás arra irányult, hogy a büntető felelősségre vonás célját meghatározhassa. Háromféle felfogás mutatható ki az időben történő változást figyelembe véve, történeti szempontrendszert alkalmazva:

A XVIII. század végén és a XIX. század elején még, az úgynevezett retributív igazságszolgáltatás került előtérbe, amely klasszikus büntetőjogi elvekre épült. Ez ténylegesen indeterminista koncepció, amely abban foglal állást, hogy a szabad akarat káros megnyilvánulásaként tartja számon a bűncselekményt.

Ahhoz, hogy a jogrend sérelme helyre állhasson, tett arányos büntetés kiszabását vélte indokoltnak, tehát az adott irányzat a proporcionális elvet vallotta. A második ilyen időszak a XX. század elején vált uralkodóvá, azaz az ún. preventív igazságszolgáltatási szemlélet terjedt el. Méghozzá amiatt, mivel a pozitívista kriminológiai nézetek előtérbe kerültek. Adott esetben az emberi magatartások törvényszerűségeit kívánták feltárni és ennek a jelenségnek a feltárásával a bűncselekményt okozatként állapították meg. A relatív szabad akarat volt az adott nézet középpontjában, tehát a determináció elve érvényesült. Az okok között, ami miatt a bűnözésre sor került, megállapították az objektív és egyúttal a szubjektív, azaz az egyénre vonatkozó, saját pszichikai adottságokat előtérbe helyező ok és okozati összefüggéseket is. Tehát fontos a bűncselekmény esetében a büntetés meghatározásakor figyelembe venni, hogy az elkövető személyisége milyen típusú, a társadalmi körülmények hogyan hatottak az elkövetésre, mennyiben idézhették elő azt, továbbá fontos a determináció szerepének is a figyelembe vétele. Tehát elkövető centrikus büntetést kívántak kilátásba helyezni, generális és speciális prevenciók figyelembe vételével, méghozzá differenciált és individualizált módon.

Az ún. „*treatment ideológia*” a XX. század közepén került előtérbe, elsősorban az volt a célja, hogy az elkövető számára kezelést biztosítson, azaz a személyiség jegyeit pozitív irányba tudja alakítani. Mivel objektív körülmények is közrehatnak a bűnözésben, ezek általában előre meghatározottak, ezért a később kialakuló személyiség determinálhatóvá válik. Ez lehetőséget nyújt arra, megfelelő technikai segítségnyújtás biztosításával, hogy a ne-

⁸ <http://www.un.org/documents/ga/res/40/a40r034.htm> (letöltés dátuma: 2011. december 10.)

⁹ <http://eur-lex.europa.eu/hu/index.htm> (letöltés dátuma: 2011. december 10.)

¹⁰ http://www.dieip.hu/2009_2_06.pdf (letöltés dátuma: 2011. 11. 30.) Schweighardt Zsanett, Áldozatvédelem, áldozatsegítés, büntetőjogi felelősségre vonás 5, 6, 7, 8, 9, 10. oldalak összegzése

velő, segítő szándékkal létre tudják hozni a reszocializációt. Az a cél, hogy a reszocializáció megvalósulhasson, feltételezi egyúttal az individualizált, tehát az egyénre szabott és általánosságban mérve határozott tartalmú büntetés kiszabásának szükségességét.

A harmadik főbb terület az 1970-es évek közepétől bebizonyította, hogy a fentiekben kifejtett treatment-i ideológia, azaz ún. „kezelés elmélet” és a reszocializáció csődöt mondott. A bűnözési ráta száma rendkívüli módon megemelkedett. Ezért aztán a *neoklasszikus büntető politika* már a tett súlyához igazított büntetés kiszabását hirdette, azaz tett arányos felelősséget kívánt megállapítani. A büntetés, amit ténylegesen megérdemelt cselekedetért az elkövető, megcélolta az igazságos fájdalomszolgáltatást. A legfontosabb terület a helyreállító, azaz resztoratív igazságszolgáltatási koncepció estén az áldozat középpontba helyezése. Hiszen a bűncselekmény elsősorban az áldozatnak okozott sérelemben nyilvánul meg, és ezért elsődlegessé válik a számára elszenvedett vagyoni kárnak, illetőleg az egyéb sérelmeknek a helyreállítása, valamint az érdekegyesítés, érdekérvényesítés a sértetti oldalon. A koncepció lényege abban nyilvánul meg, hogy nem lehet egyedüli cél a tett megtorlása, az elégtétel jelentősége nagyon fontos, és mindamellett az okozott kár megtérítését is biztosítani kell. Az áldozat tehát középpontban van, a szemlélet maga áldozat centrikusnak tekinthető és biztosítja, hogy az elkövető reszocializációja létre jöhessen és a társadalom, a közösség általi rehabilitációjára sor kerülhessen, abban az esetben, ha együttműködik, azaz megbánást tanúsít és az okozott kár megtérítését vállalja.

A Howard Sehr nevéhez fűződő *resztoratív igazságszolgáltatás* átfogó modellje olyan eljárás, amely a saját jogsértésben érdekeltet fogja össze, közös célja a sérelmek, a szükségletek és a kötelezettségek felismerése, azért, hogy azok helyreállítása a szükséges és lehetséges mértékben megvalósulhasson.¹¹

A Leuweni Deklaráció¹² értelmében elsődlegesen a bűncselekményt az áldozatoknak okozott sérelem vonatkozásában, valamint úgy kell kezelni, hogy a közösségben, a társadalomban létrejöhessen a béke, a biztonság és érvényesülhessen a közrend. A társadalmi reakciók fő feladata a közreműködés abban, hogy az elkövetés okozta sérelem helyreállíthatóvá válhasson és orvosolható legyen. A modell maga a resztoratív vagy helyreállítható igazságszolgáltatás modellje, amelynek az a célja, hogy a társadalom biztonsága érvényesülhessen, a sérelmet jóvá lehessen tenni, a közösség békéje helyreállhasson. A hatóságok feladatává válik a feltételrendszer megteremtése, a korrekt eljárási rend kialakítása, az egyéni jogok tiszteletben tartása és szükség van arra, amennyiben az önkéntes módszerek nem vezetnek megoldáshoz, akkor bírói kényszerrel legyen biztosítható a joghatás kiváltása.

John Braithwaite a helyreállítási dimenziókat úgy fogalmazza meg, hogy ide tartozik kompenzációként az anyagi veszteség, a sérülés helyreállítása, a biztonságérzet, a méltóság, az igazságszolgáltatásba vetett hit által biztosított harmónia, valamint a szociális támogatás lehetővé tétele.¹³

Összességképpen megállapítható, hogy elsődlegesen a resztoratív igazságszolgáltatásnál fontos, hogy az érintett áldozatok az eljárásba bekerüljenek, döntést hozhassanak és az eljárásból kikerülve elégedettséget könyvelhessenek el. Hozzá tartozik második legfontosabb lehetőségként, hogy transzformatívabb legyen az igazságszolgáltatás. Az elkövető célja, illetve indíttatása feltárhatóbbá váljon és megértse azt, hogy tette az áldozatra milyen hatást gyakorol, kvázi gyógyító jelleggel funkcionáljon részvétele az eljárásban és egyúttal felelősséget is vállaljon a tettért.

A harmadik ilyen főbb módozat, a későbbiekben a bűncselekmények elkövetési valószínűségének redukálása, azaz biztosítani kell a jóvátételt és ösztönözni kell a reintegrációt. Tehát az áldozati sérelem orvoslása rendkívül fontos, az ítélkezés igazságossága ki kell, hogy terjedjen az áldozat számára biztosított igazságszolgáltatásra, méghozzá olyan módon, hogy az elkövetőt ösztönözni kell a felelősségvállalásra, tudatosítani kell benne a következményeket, amelyeket magatartásával okozott, és nem csak az a cél, hogy szégyenérzete alakuljon ki, hanem az önbecsülésének a visszaállítására kell törekedni. A formális, hivatalos bíraskodás fontos, nem cél ezen intézményrendszer megszűnése, megszüntetése, de informális rendszerrel is kell lehetőséget biztosítani arra, hogy érvényesülhessen a resztoratív politika. Tehát nagyon fontos, hogy a közösséget is szerephez kell juttatni, mert a sértett és az elkövető ténylegesen a közösség része. Egy ún. *három dimenziós célkitűzési modell*¹⁴ fogalmazható meg e szemlélet esetén, amelyhez a következő pontok tartoznak:

Mindenekelőtt az áldozatok kártalanításáról kell beszélni, amelyhez hozzátartozott már Arisztotelész korában is az ún. *justitia commutativa*, azaz az igazságszolgáltatás kölcsönösségen alapuló mivolta. Ennek megnyilvánulása az ún. *justitia correctiva*, vagyis a kiegyenlítő igazságosság, amely arra irányul, hogy a károkozást és a kártérítést egyenlővé változtassa. Akkor lesz igazságos, hogy ha az elszenvedett sérelemmel arányban áll a kompenzáció, de fennáll a diszfunkcionalitás veszélye, amennyiben az állam túlságosan széles lehetőséget biztosít a kompenzáció igénybevételére és nem elsősorban a jóvátételnek szán elsődleges szerepet. Arra ügyelni kell, hogy az állam általi kárenyhítést csak kizárólagosan abban az esetben lehessen alkalmazni, amennyiben sikertelenné válik a bűnelkövető általi jóvátétel megkísérlése.

A második fontos célkitűzés a rehabilitáció szerepét öleli fel. A tettes és az áldozat közötti megbékélés, a jóvátétel, a megbánás szerepe jelentőséget kap. A kárenyhítés folyamata biztosítja az elkövető számára a tapasztalatszerzést és a sértett általi fájdalomnak a megértési tapasztalatát, így átérezheti azt a szenvedést, amit cselekedetével kiváltott. Arra azonban mindig figyelemmel kell lenni, hogy így a *stigmatizáció* és a *marginalizáció* is előtérbe kerülhet és megnehezülhet a visszailleszkedés a társadalomba. Ezért a kisebb súlyú konfliktusok estén, amelyek jogilag tisztán értelmezhetőek, az állam és áldozat közötti állam által biztosított együttműködésre kell törekedni, így optimális esetben a teljes rehabilitáció akkor érvényesül, ha a sérelmeket meg lehet gyógyítani. A jogrend hátránya helyreáll és tiszta lappal indulhat el a fejlődés útján az elkövető.

¹¹ Howard Sehr, *The Little Book of Restorative Justice*, Intercourse, Pennsylvania, Good Books, 2002, 37.o.

¹² /1997/ <http://www.sonoma.edu/ccjs/info/leuven.html> (letöltés dátuma: 2011. december 10.)

¹³ John Braithwaite, *Restorative Justice and Responsive Regulation*, Oxford University Press, 2002, 12. o.

¹⁴ http://www.dieip.hu/2009_2_06.pdf (letöltés dátuma: 2011. 11. 30.), Schweighardt Zsannett, Áldozatvédelem, áldozatsegítés, büntetőjogi felelősségre vonás 8-10. o.

A harmadik ilyen fontos szükséges kötelezettség a közösség bevonása az eljárásba, mert a közösség az, aki biztosítani tudja a társadalomba való visszailleszkedést az által, hogy az elkövető megbánja tettét. Lehetővé teszi a visszafogadást, tehát a rehabilitáció csak közreműködéssel biztosítható, így nem szorul a társadalom peremére az elkövető. A társadalmi kapcsolatok megerősítésével a bűnmegelőzés szerepe is előtérbe kerül, azt azonban mindenképp fontos kiemelni, hogy a hármas célkitűzést, azaz az említett hármas dimenziót kizárólagosan szoros összefüggésben, egymással összhangban lehet csak értelmezni.

A retributív és a resztoratív igazságszolgáltatás összehasonlító elemzését szemléltető táblázat (saját szerkesztés¹⁵)

Szemponrendszer, vonatkozó szempontok:	Retributív igazságszolgáltatás	Resztoratív igazságszolgáltatás
A bűncselekmény iránya	Tisztán állam elleni aktus	Emberei kapcsolatok elleni támadás
A jogsértés közvetlen következménye	Büntetés	Kötelezettség
Az elkövető felelősségnek fennállása	Az állammal szembeni	Az áldozattal és a közösséggel szembeni
A felelősség egyéb dimenziói	Az elkövető egyedüli felelőssége	Többrejtő felelősség, azaz elkövető felelőssége: egyéni tetteért áll fenn.
A közösség felelőssége: a támogatásért, a jóvátétel kapcsán jelentkezik		
Az elkövető értékelése	Adott cselekmény súlya szerint	A jóvátételi hajlandóság alapján, a sérelem tekintetében
A szankció alkalmazásának célja	A megsértett jogrend helyreállítása	Igazságtétel az áldozat számára is
Igazságszolgáltatás eredményességének bekövetkeztetése	Büntetés végrehajtásával	Jóvátétel sikerével
Eljárás célja	Okozott sérelem és fájdalom egyensúlya	Kár jóvátétele
Eljárás centrális eleme	Hibáztatás	Probléma megoldás
Megsértett jogrend helyreállításának eszköze	Megtörítés	Jóvátétel
Kár jóvátétel biztosított-e?	Ritkán	Természetesen, fennáll
Ellenérdek és felek közötti párbeszéd	Harci modell, nincs dialógus	Alapelem a párbeszéd
Az áldozat számára nyújtott információ	Hanyagolja	Erősen épít rá
Másodlagos viktimizáció bekövetkezhet-e?	Erősen kitétt ennek a jelenségnek	Óvják az áldozatot

Szemponrendszer, vonatkozó szempontok:	Retributív igazságszolgáltatás	Resztoratív igazságszolgáltatás
Az elkövető konfliktus megoldásban betöltött szerepe	Passzív	Aktív
A bűncselekménnyel kapcsolatos kulcspozíciót vállaló	Állami monopólium	Áldozat, elkövető, közösség, szakmai segítség
Vád tárgya	Elkövető	Cselekmény
Az elkövető közösségi integrációjának iránya, ill. társadalmi kötelék	Gyengül	Erősödik
Interperszonális kapcsolatok szerepe	Figyelmen kívül hagyott	Központi kérdés
Bűncselekmény konfliktusos természetének előtérbe kerülési mértéke	Háttérben marad	Előtérbe kerül
A bűncselekmény vonatkozása	Mint jogi jelenség érvényesül	Erkölcsei, társadalmi, gazdasági, politikai
Elkövető és az áldozat közötti viszony	Elidegenítő	Kiegyezés, megbékélés vagy kibékülés
Megbánás és megbocsátás szerepe	Az eljárás nem befolyásolja	Hangsúlyos szerep
Az eljárás kimeneti pozíciója	Nyertes-vesztes	Nyerő-nyerő
A jövőorientált reakció szerepe	Múltbéli	Jövőbe tekintő

Az áldozatsegítés hazai intézményi jogi szabályozásának kiépítési lépései¹⁶

Az Igazságügyi Minisztérium Pártfogó Felügyelői Szolgálatába épült bele a jogi segítségnyújtó szolgálathoz delegált feladatkör a 2003. évben létrejött új központi szervvel, mely 2004. január 1. napjától kezdődően az Igazságügyi Minisztérium Pártfogó Felügyelői és Jogi Segítségnyújtó Szolgálat Országos Hivatala lett. A hivatal 2006. január 1. napján bővült ki az áldozatsegítő szolgáltatásokkal – szintén európai uniós feladatellátás céljával-, és emiatt új nevet is kapott, mint Igazságügyi Hivatal.¹⁷ A peren kívüli jogi segítségnyújtás intézményrendszere további fejlesztést igényelt, fontos mozzanatnak tekintem a hivatal 2007. január 1. napjától kezdődő döntési kompetenciájának kibővítését,¹⁸ mely szerint a bűncselekmények áldozatai részére peren kívüli segítségnyújtást, ún. szakjogászai közreműködést kell biztosítani.

Kétségkívül egyedülálló kezdeményezés született meg, hiszen a jogvédelem területének átfogó jellegű, a probléma egészére koherens egészként koncentrált, teljes mértékben állami feladatként került megfogalmazásra az intézményrendszer kialakításának szükségessége.¹⁹

16 Szekeres Diána, A jogi segítségnyújtás nemzetközi és hazai kötelezettségei, a jelen kihívásai, In: Ádám Antal szerk. PhD Tanulmányok 8., Pécs, 2009, 526-527.o.

17 144/2005. (VII.27.) Korm. Rendelet, 2005. évi CXXXV. törvény a bűncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről (a továbbiakban: Ást.), és az áldozatsegítő támogatások igénybevételeinek részletes szabályairól szóló 1/2006. (I. 6.) IM rendelet

18 Az Igazságügyi Minisztérium Pártfogó Felügyelői és Jogi Segítségnyújtó Szolgálat Országos Hivatala 2005. évi költségvetési beszámolójának szöveges indoklása, http://www.kih.gov.hu/data/cms2004/Beszamolo_szoveges_indokolas_2005.pdf. (letöltés dátuma, 2010.10.21.)

19 Szekeres Diána, A jogi segítségnyújtás nemzetközi és magyar gyökerei, a jelen kihívásai, In: PhD Tanulmányok

15 http://www.dieip.hu/2009_2_06.pdf (letöltés dátuma: 2011. 11. 30.), Schweighardt Zsanett, Áldozatvédelem, áldozatsegítés, büntetőjogi felelősség vonás 10-14. o.

A bűncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről szóló 2005. évi CXXXV. törvény (a továbbiakban: Ást.) a bűncselekmények áldozatai számára 2006. január 1-jétől nyújtható támogatások rendszerét szabályozza. Az Igazságügyi Hivatal keretén belül területi áldozatsegítő szolgálatok működnek, melyek a megyeszékhelyeken szerveződnek és a hivatal területi szerveződésű egységeivel, így a jogi segítségnyújtó szolgálatokkal is mellérendeltségi viszonyban helyezkednek el. A szolgálat munkatársainak a hatósági munka ellátása mellett további jelentős feladatköre: a bűncselekmények áldozatairól tudomással bíró állami, önkormányzati és civil szervezetekkel való kapcsolattartás és közreműködés, az áldozati jogok érvényesülésének figyelemmel kísérése, együttműködés keretében történő tájékoztatás-kérés, a hatósági munka ellátása.²⁰

A bűncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről szóló 2005. évi CXXXV. törvény szabályozása értelmében bűncselekmény áldozatának minősül a bűncselekmény közvetlen sértettje és azon személy is, aki bizonyíthatóan annak közvetlen következtében szenvedett sérelmet, kárt. A sérelem maga olyan testi vagy lelki sérülés – így súlyos félelem, szorongás, érzelmi megrázkódtatás, mint trauma, sokk, pszichés zavar – és olyan vagyoni kár lehet, amely a bűncselekménnyel ok-okozati összefüggésbe hozható.

A magyar állampolgárokra, az Európai Unió bármely tagállamának állampolgárára, az Európai Unió kívüli államnak az Európai Unióban jogszerűen tartózkodó állampolgárára, a Magyar Köztársaság területén jogszerűen tartózkodó hontalan személyekre, emberkereskedelem áldozataira terjed ki a törvény személyi hatálya, illetve az állampolgársága szerinti államnak a Magyar Köztársasággal kötött nemzetközi megállapodása vagy viszonyosság alapján arra jogosult személyek körére. Áldozatsegítő szolgáltatásra, a Magyarországon életvitelszerűen élő olyan magyar állampolgár is jogosult, aki jogszerű külföldi tartózkodása alatt szándékos, személy elleni erőszakos bűncselekmény áldozatává vált, amennyiben ezt hatóság által igazolni képes.

Az Európai Unió kívüli államnak az Európai Unióban jogszerűen tartózkodó állampolgára abban az esetben lehet az ún. „állami kárenyhítés intézményének” igénybe vételére jogosult, amennyiben az Európai Unió valamely tagállamában lakóhellyel vagy szokásos és jogszerű tartózkodási hellyel rendelkezik. Továbbá a kialakított áldozatsegítési támogatás jelentős pozitívuma, miszerint a Magyarországon tartózkodási vagy bevándorlási engedéllyel rendelkező áldozattá vált személy is részesíthető lehet állami kárenyhítésben.

Támogatás igényelhető szakjogi segítségnyújtás szolgáltatás keretében, abban az esetben, amennyiben a sértett jogállással rendelkező fél ténylegesen bűncselekmény sértettje, és a feljelentés megtételéhez, jogainak megismeréséhez, a bűncselekmény következtében az ezzel összefüggésben keletkezett jog- és érdeksérelem elhárításához szükséges a szakjogi közreműködés, illetve az ügyfél keletkezett kárának megtérítéséhez szükséges a jogi tanácsadás. Lehetősége nyílik továbbá az ún. „szakjogi segítségnyújtásra” szoruló áldozatnak arra, hogy szükség szerint büntető ügyben, tanúzási kötelezettségével kapcsolatosan kaphasson jogi segítő által biztosított szakszerű jogi felvilágosítást. Az áldozatsegítést érintő rászorultsági kategória részletes szabályozásáról a későbbiekben kívánok szót ejteni.

nyok 8., Pécs, 2009, 513-560. o.

²⁰ <http://www.kih.gov.hu/alaptev/aldozatsegito> (letöltés dátuma: 2009. május 02.)

A magyar intézményesített áldozatsegítési rendszert életre hívó európai uniós kerethatározat szerepéről²¹

Kiemelt figyelmet kell fordítani az Európai Unió Tanácsának 2001. március 15-i, az áldozatok büntetőeljárásbeli jogállásáról szóló 2001/220/J1 számú kerethatározatára, hiszen a jogi segítségnyújtás területén kiemelten az állami szerepvállalást helyezi előtérbe. Összefoglalja az áldozatok védelmével kapcsolatos állami feladatokat, kitér mind a büntetőeljárásbeli részvételre, mind pedig a peren kívül nyújtható segítségnyújtási formák körére. Cél, hogy olyan intézkedések kerüljenek alkalmazásra, melyek az áldozatot a büntetőeljárás előtt és után támogató intézkedést is tartalmaznak, és amelyekkel csökkenthetők a bűncselekmény következményei. A kerethatározat az áldozat fogalma alatt „*olyan természetes személyt jelöl, aki valamely tagállam büntetőjogának megsértésével végrehajtott cselekmények vagy mulasztások közvetlen következményeként kárt szenvedett, különös tekintettel a testi vagy szellemi épségére, lelki bántalmakra vagy gazdasági veszteségre.*”²² Az információhoz jutás joga elsőrendű az áldozat számára, mivel az áldozatot tájékoztatni kell büntetőeljárásbeli jogaival kapcsolatosan, továbbá tájékoztatást kell nyújtani számára arról, mennyiben és milyen feltételekkel kaphat jogi tanácsadást, jogi segítséget, illetve minden egyéb tanácsadást, amennyiben igényt tart e szolgáltatásokra.²³ Az áldozat speciális támogatása azt jelenti, hogy a tagállamoknak biztosítaniuk kell továbbá azt a jogosultságot, hogy az áldozatok szükség esetén ellenszolgáltatás nélkül megkapják a segítséget, jogosultak legyenek minden egyéb tanácsadásra az eljárásban való szerepükkel kapcsolatosan, valamint amennyiben a büntetőeljárásban sértettként léphetnek fel, akkor meghatározott jogi támogatást igényelhessenek.²⁴

Áldozatsegítés, mint európai uniós követelmény jogszabályi rendelkezéseinek köre a 2009. október 01. napját megelőzően megindult ügyekben²⁵

A bűncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről szóló 2005. évi CXXXV. törvény²⁶ (a továbbiakban: Ást.) szabályozza a bűncselekmények áldozatai számára 2006. január 1-jétől nyújtható támogatások rendszerét. Az Igazságügyi Hivatal keretén belül (jelenleg: Igazságügyi Szolgálat) működő területi áldozatsegítő szolgálatok a megyeszékhelyeken szerveződtek és a hivatal területi szerveződésű egységeivel, így a jogi segítségnyújtó szolgálatokkal is mellérendeltségi viszonyban álltak. Bűncselekmények áldozatairól tudomással bíró állami, önkormányzati és civil szervezetekkel való kapcsolattartás

²¹ Szekeres Diána, A jogi segítségnyújtás nemzetközi és hazai kötelezettségei, a jelen kihívásai, In: Ádám Antal szerk. PhD Tanulmányok 8., Pécs, 2009, 525.o.

²² Európai Unió Tanácsának 2001. március 15-i 2001/220/J1 számú kerethatározata, 1. cikk, a) pontja

²³ Európai Unió Tanácsának 2001. március 15-i 2001/220/J1 számú kerethatározata, 4. cikk (1) bekezdés f) pontja

²⁴ Európai Unió Tanácsának 2001. március 15-i 2001/220/J1 számú kerethatározata, 6. cikk

²⁵ Szekeres Diána, A jogi segítségnyújtás nemzetközi és hazai kötelezettségei, a jelen kihívásai, In: Ádám Antal szerk. PhD Tanulmányok 8., Pécs, 2009, 526-527.o.

²⁶ A bűncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről szóló 2005. évi CXXXV. törvény, www.kih.gov.hu (letöltés dátuma, 2009.05.02.)

és közreműködés, az áldozati jogok érvényesülésének figyelemmel kísérése, együttműködés keretében történő tájékoztatás-kérés volt a hatósági munka ellátása melletti feladatuk – jelenleg is azonos feladatkört látnak el.

Az Ást. szabályozása értelmében bűncselekmény áldozata, annak közvetlen sértettje azon személy is, aki bizonyíthatóan a bűncselekmény közvetlen következtében szenvedett sérelmet. (Ez a szabályozás módosult: a 2009. évi LXXV. törvény 117.§-a állapította meg a 2009. október 1. napját követően indult vagy megismételt eljárásokban kötelező módosítás alkalmazását – a későbbiekben erre részletes kitérek.) A sérelem maga olyan testi vagy lelki sérülés – így súlyos félelem, szorongás, érzelmi megrázkódtatás, mint trauma, pszichés zavar – és olyan vagyoni kár, amely az adott bűncselekménnyel ok-okozati összefüggésbe hozható.

A törvény személyi hatálya kiterjed a magyar állampolgárokra, az Európai Unió bármely tagállamának állampolgárára, az Európai Unióon kívüli államnak az Európai Unióban jogszerűen tartózkodó állampolgárára, a Magyar Köztársaság területén jogszerűen tartózkodó hontalan személyekre, emberkereskedelem áldozataira, illetve az állampolgársága szerinti államnak a Magyar Köztársasággal kötött nemzetközi megállapodása vagy viszonyosság alapján erre jogosult személyek körére. Jogosult lehet áldozatsegítő szolgáltatásra a Magyarországon életvitelszerűen élő magyar állampolgár is, aki jogszerű külföldi tartózkodása alatt szándékos, személy elleni erőszakos bűncselekmény áldozatává vált, amennyiben ezt igazolni képes.

Állami kárenyhítés intézményének igénybe vételére jogosult lehet az Európai Unióon kívüli államnak az Európai Unióban jogszerűen tartózkodó állampolgára abban az esetben, amennyiben az Európai Unió valamely tagállamában lakóhellyel vagy szokásos és jogszerű tartózkodási hellyel rendelkezik. A Magyarországon tartózkodási vagy bevándorlási engedéllyel rendelkező áldozattá vált személy is részesíthető lehet állami kárenyhítésben a rászorultsági feltételek fennállása esetén.

A területi áldozatsegítő szolgálatok által nyújtott anyagi, illetőleg rászorultsági alapon járó támogatások köre a következőkre terjedt ki a fentiekben említett módosítás hatálybalépéséig:

A szolgálatok a hozzá forduló ügyfelek és a tudomására jutott áldozati státusszal rendelkezők számára szakszerű **tájékoztatást** nyújtanak a bűncselekmény következtében előállt helyzet okozta nehézségek mielőbbi megoldása érdekében. E tájékoztatás többek között kiterjed a támogatások, szolgáltatások igénylésének módjaira, a büntetőeljárásbeli jogokra és kötelezettségekre.

Érdekérvényesítés elősegítése szolgáltatás keretében az áldozat személyre szabott felvilágosítást kap az őt megillető alapvető egészségügyi, szociális és biztosítási ellátásokról, és szükség szerint a hozzáférés biztosításához is nyújtanak segítséget. A szolgáltatás nyújtása iránti kérelem a bűncselekmény elkövetése utáni 6 hónapon belül adható be. (Ez a szolgáltatás az ún. **érdekek érvényesítése** elnevezésű szolgáltatás.)

Az **azonnali pénzügyi segély** intézményének igénybevétele indokolt lehet a bűncselekmény áldozata számára, amennyiben legalapvetőbb szükségletének fedezése kerül veszélybe, így szállás, ruhanemű, utazási hozzájárulás, ételmezt, gyógyszerköltség kifizetési nehézsége indokolja a szolgálathoz fordulást. A bűncselekményt követő 3 munkanapon belül lehetett folyamodni a támogatás iránt. (Időközben megváltozott a rendelkezésre álló időin-

tervillum a Ket. módosítása következményeként, a szolgálat megkeresésére 5 nap áll rendelkezésre, továbbá fontos kiemelni, hogy az elintézési határidő az igazolás beérkezését követő 8 nap volt a fejezetben feldolgozott szabályozás értelmében, míg a hatályos jogi szabályozás szerint azonban az igazolás beérkezését követő naptól kell számítani a 8 napot.) Fontosnak tartom kiemelni, hogy a jelenleg hatályos szabályok szerint a napokban vagy munkanapokban megállapított határidőbe a határidő kezdetére okot adó cselekmény vagy körülmény bekövetkezésének, továbbá a közlésnek, a kézbesítésnek, a hirdetmény kifüggesztésének és levételének a napja nem számít bele. A döntés a bűncselekmény következtében kialakult krízishelyzet mérlegelésén alapult és alapul. Előfordulhat, hogy a későbbiekben az áldozatnak visszafizetési kötelezettsége keletkezik, melyről a hatóságnak döntést kell hoznia.

Az **állami kárenyhítés intézményét** a személy elleni erőszakos bűncselekmények közvetlen fizikai sértettjei, áldozatai vehették igénybe a bűncselekmény elkövetése utáni 3 hónapon belül. Ez az intézmény egyösszegű vagy járadék formájában nyújtható anyagi támogatásként funkcionált, azaz nem fájdalomdíjként és ügyintézői mérlegelés alapján járhat, járhatott az érdeklő ügyfélnek. A támogatás feltétele a rászorultsági helyzet igazolása, mely a rászoruló családjában egy főre jutó nettó jövedelem mértékétől függ, továbbá egyes szociális ellátásokra való rászorultság esetében alanyi jogon jár. Amennyiben a bűncselekménnyel okozott kár a későbbiek során megtérül, a kifizetett állami kárenyhítési összeg előlegnek tekintendő és visszafizetendő. Ezen szolgáltatásokhoz való hozzáférés során a területi szolgálatok támogató hatóságként járnak el, az érdemi döntést a Fővárosi Igazságügyi Hivatal Áldozatsegítő Szolgálatára hozza meg.

A járadék típusú kárenyhítés, amennyiben a sértett keresőképtelensége meghaladja a 6 hónapot, legfeljebb 3 évig adható, és meg kell szüntetni a folyósítását, amennyiben az más forrásból megtérül, illetőleg az áldozat rendszeres pénzbeni ellátásra jogosulttá válna. Maximális járadékösszeg 2011. évben: 85 914 Ft, míg az egyösszegű kárenyhítés megcéllozza a bűncselekmény folytán bekövetkezett vagyoni kár teljes, vagy részbeni megtérítését, arányosan az elszenvedett tényleges kárral, maximalizálva 2011. évben: 1 288 710 Ft. Itt fel kell hívni arra a figyelmet, hogy az időközben más forrásból megtérülő összeg visszafizetésére az ügyfelet kötelezni kell, példának okáért ilyen összegnek tekinthető a biztosításból származó kifizetés, valamint az elkövető megtérítési kötelezettségének megvalósulása.²⁷

Kárenyhítés szempontjából rászorulóknak tekinthető az áldozat, amennyiben családjában az egy főre jutó jövedelem mértéke nem haladja meg jelenleg 2011. évben az 171.828,- Ft-ot (ez az összeg a 2009. évi nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset 86 %-a), a korábbi években: 2009. évben 159 100 Ft (ez az összeg a 2007. évi nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset 86 %-a), 2008. évben 147 232 Ft (ez az összeg a 2006. évi nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset 86 %-a) 2007. évben 136 138 Ft (ez az összeg a 2005. évi nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset 86 %-a), és a szolgálat indulásakor: 2006. évben 125 302 Ft (ez az összeg a 2004. évi nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset 86 %-a).

27 <http://www.kimisz.gov.hu> (letöltés dátuma: 2011. 12. 10.)

A szakjogi segítségnyújtás²⁸ - „ügyvéd általi jogi közreműködés” („jogi segítségnyújtás”) feltételrendszere (hatályos a 2009. október 1. napját megelőzően megindult ügyekben)

Előfordulhat, hogy az áldozat ügyének további intézése céljából szakjogi közreműködésre van szükség, ebben az esetben az Áldozatsegítő Szolgálat köteles volt az áldozatot a Jogi Segítségnyújtó Szolgálathoz irányítani. A bűncselekmény elkövetése után hat hónapon belül volt jogosult az áldozat a jogi segítségnyújtás iránti kérelem benyújtására. Az Ást. módosítás előtti 4. § (4) bekezdése értelmében „A szakjogi segítségnyújtás keretében az állam az áldozatok részére a jogi segítségnyújtásról szóló 2003. évi LXXX. törvényben (a továbbiakban: Jst.) meghatározott támogatásokat biztosítja.” Az Ást. a jogi segítségnyújtásról a 28. §-ban rendelkezik, melynek értelmében „A Jst.-ben meghatározott támogatásokat a jogi segítségnyújtó szolgálat nyújtja. Ennek során a Jst. rendelkezéseit az e törvényben foglalt eltérésekkel kell alkalmazni.” Ez azt jelenti, hogy főszabályként az áldozatsegítő eljárásokra az Ást. rendelkezéseit kell alkalmazni, míg háttérjogszabályként a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény (a továbbiakban: Ket.) alkalmazandó, a jogi segítségnyújtás esetében pedig a Jst. az irányadó azon esetekben, amikor a törvény nem állapít meg eltérő szabályozási elemet. A szakjogi segítségnyújtás módjait alapvetően két főbb csoportra lehetett osztani az igényelt eljárás módjától függően, azaz attól függően, hogy peren kívüli, illetőleg peres eljárási módot képezte-e az igényelt szolgáltatás tárgyát.

A Jst. 3. § (1) bekezdés g) pontja értelmében a peren kívüli támogatás abban az esetben biztosítható a félnek, ha „bűncselekmény áldozata és a bűncselekménnyel okozott kár, illetve a bűncselekménnyel összefüggésben keletkezett jog- vagy érdeksérelem elhárításához szükséges eljárás megindításához jogi segítő szakjogi tanácsadására vagy beadvány (kereset, kérelem, feljelentés, vádindítvány stb.) szerkesztésére van szüksége”. A Jst. 9/A. §-a értelmében: amennyiben a kérelmet előterjesztő félről a külön törvény szerinti eljárásban megállapításra kerül, hogy bűncselekmény áldozata és jogosult az áldozatsegítési szolgáltatások igénybevételére, akkor „a rászorultság 5-9. §-ban foglalt szabályokat, azzal az eltéréssel kell alkalmazni, hogy a fél helyett a jogi szolgáltatás díját az állam viseli, ha a rendelkezésre álló havi nettó jövedelme nem haladja meg a tárgyévét megelőző második év – a Központi Statisztikai Hivatal által közzétett – nemzetgazdasági bruttó havi átlagkeresetének 86%-át.” Ezen összeg: 2009. évben 159.100,- Ft (ez az összeg a 2007. évi nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset 86 %-a), 2008. évben 147.232,- Ft (ez az összeg a 2006. évi nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset 86 %-a), 2007. évben 136.138,- Ft (ez az összeg a 2005. évi nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset 86 %-a) és a szolgálat indulásakor: 2006. évben 125.302,- Ft (ez az összeg a 2004. évi nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset 86 %-a).

²⁸ Az igazságügyi szolgáltatásokkal kapcsolatos egyes törvények módosításáról alkotott 2009. évi LXXV. törvény hatályon kívül helyezte a szakjogi segítségnyújtásról szóló rendelkezést (Hatály: 2009. október 1. napja), Szekeres Diána, A jogi segítségnyújtás nemzetközi és hazai kötelezettségei, a jelen kihívásai, In: Ádám Antal szerk. PhD Tanulmányok 8., Pécs, 2009, 528-531.o.

Az áldozatsegítő szolgálat feladata a szakjogi segítségnyújtással összefüggésben az áldozati státusz megállapítása volt, melyről áldozati státuszt megállapító határozattal és a beérkezett igazolás másolatának megküldésével értesítette a jogi segítségnyújtó szolgálatot. A jogi segítségnyújtó szolgálat az engedélyezés kapcsán a bűncselekmény és a felmerülő jogi probléma közötti okozati összefüggést vizsgálta. Fontos feltétel volt, hogy az igényelt segítség a jog- vagy érdeksérelem elhárításához nélkülözhetetlen legyen, azaz a bűncselekménnyel összefüggésben igényeljen az ügyfél peren kívüli szakjogi segítségnyújtást.

2009. évben a január 1-jétől 2009. május 15-ig terjedő időtartamban az Áldozatsegítő Szolgálat munkatársai 327 benyújtott szakjogi segítségnyújtás iránti kérelmet bíráltak el, melyből 319 esetben engedélyező és 8 esetben eljárást megszüntető határozatot hoztak, ez jelentős növekedési tendenciát mutat, hiszen 2008. év folyamán mindösszesen 503 szakjogi segítségnyújtás iránti kérelem érkezett be a szolgálathoz.²⁹

A polgári peres eljárásokban a támogatás igénybevételét a Jst. 15. §. b) pontja értelmében a 14. §-ban³⁰ foglaltakon túlmenően igénybe vehette a rászorultnak tekinthető és „a 9/A. §-ban foglalt feltételeknek megfelelő fél, ha a külön törvény szerinti eljárásban megállapították azt, hogy bűncselekmény áldozata, jogosult az áldozatsegítési szolgáltatások igénybevételére és bűncselekménnyel okozott kár megtérítése, illetve a bűncselekménnyel összefüggésben keletkezett jog- vagy érdeksérelem elhárítása érdekében indít pert, kivéve ha a 14. § szerint minősül rászorultnak”.

Ez gyakorlati értelemben a rászorultsági feltételek és a biztosítható támogatási formák viszonylatában azt jelentette, hogy a magasabb rászorultsági küszöb alatt³¹ a költséget az állam a fél számára megelőlegezte peres támogatási forma esetén.

Büntetőeljárásokban a Jst. 17. § (1) bekezdése szabályozta az áldozat számára igénybe vehető támogatási formát is. Jogi segítségnyújtás keretében büntetőeljárásokban a törvény³² feltételek fennállása esetén személyes költségmentesség volt nyújtható a pótmagánvádló részére³³, továbbá a b) pont értelmében pártfogó ügyvédi képviselő volt biztosítható a sértett, a magánvádló, a magánfél, és az egyéb érdekelt³⁴ és a pótmagánvádló számára.

Az áldozat sértettként, magánvádlóként, magánfélként, egyéb érdekeltként és pótmagánvádlóként akkor volt rászorultnak tekinthető a Jst. 19. § (1) bekezdésének b) pontja értelmében, ha „jövodelmi és vagyoni viszonyai alapján megfelel a 9/A. § szerinti feltételeknek, továbbá a külön törvény szerinti eljárásban megállapították azt, hogy bűncselekmény áldozata és jogosult az áldozatsegítési szolgáltatás igénybevételére”. Bizonyos esetekben azonban a büntetőeljárásbeli támogatás engedélyezése kizártnak minősült.³⁵ Továbbá a Jst.

²⁹ Központi Igazságügyi Hivatal, Áldozatsegítő Szolgálat Hatósági és Módszertani Osztály (2009-es adatszolgáltatás)

³⁰ A jogi segítségnyújtásról szóló 2003. évi LXXX. törvény 14. § szerint: A támogatásra rászorultnak tekintendő a) az 5. §-ban és a 7-9. §-ban meghatározott feltételeknek megfelelő fél b) a költségmentességben részesült fél, ha a költségmentesség kiterjed a pártfogó ügyvédi képviselő költségeire is.

³¹ Jst. 6., 9/A. §

³² Jst. 18-20. §

³³ Jst. 17. § (1) bekezdés a) pontja, és a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: Be.) 343. § (3) bek.

³⁴ Be. 57. § (3) bek.

³⁵ Jst. 19. § (2) bek.

19. § (3) bekezdése értelmében a „*kiskorú sértett és magánfél a jövedelmi és vagyoni viszonyaira tekintet nélkül jogosult a támogatásra; nem részesíthető azonban támogatásban, ha a jogi képviselő költségeit vagy a tényleges jogi képviselőt a fél más állami támogatási rendszerben biztosított támogatásként megkapta.*”

Összességében nézve véleményem szerint az áldozatsegítő támogatások igénybevitelével kapcsolatosan a következő megállapítások tehetők:³⁶

A törvényben meghatározott közigazgatási hatósági eljárások annak érdekében, hogy a szolgáltatások igénybe vételében jövedelmi helyzetüktől függetlenül minél szélesebb társadalmi réteg részesülhessen, illeték- és díjmentesek.

A támogatások igénybevétele önkéntes és kérelemre indul, továbbá mindenben a hatósággal való együttműködésen alapul.

A segítségnyújtás iránti kérelmet formanyomtatvány nélkül, illetőleg az erre a célra rendszeresített kérelem-nyomtatvány kitöltésével és hatósághoz történő benyújtásával lehet igényelni.

Áldozatsegítő szolgáltatások igénybevétele estében az ügyben eljáró nyomozó hatóság, ügyészség vagy bíróság által kiállított igazolást be lehet nyújtani rendelkezésre állás esetén a büntetőeljárás adataival kapcsolatosan, amely igazolást azonban a szolgálat is szükség esetén eljárása részeként beszerez.

A jogi segítségnyújtással kapcsolatos összehasonlításban³⁷ elmondható, hogy a szolgáltatás rászorultság igazolásával kapcsolatos dokumentáció beszerzése mindkét jogi szolgáltatás sajátossága, az áldozatsegítő szolgáltatások között azonban csak a „*szakjogi segítségnyújtás*”- azaz „*jogi segítségnyújtás*” esetén feltétel, a többi szolgáltatásnak nem feltétele.

Az áldozatsegítő szolgáltatásokat hatásköri és illetékességi szabályoktól függetlenül az ügyfélbarát közigazgatási hatósági eljárási elv teljes körű figyelembe vételével bármely területi szintű áldozatsegítő szolgálatnál be lehet nyújtani.

Statisztikai adatok az Áldozatsegítő Szolgálat működésével kapcsolatosan a 2008. évre vonatkoztatva

2008. év folyamán az áldozatsegítő szolgálat mindösszesen 13.254 ügyben járt el, a segítségnyújtás típusai szerinti megbontásban ez 4.359 fő teljes körű tájékoztatásban részesülő ügyfelet, 5.467 db. azonnali pénzügyi segély, 2.566 db. érdekérvényesítés elősegítése,

³⁶ Szekeres Diána, A jogi segítségnyújtás nemzetközi és hazai kötelezettségei, a jelen kihívásai, In: Ádám Antal szerk. PhD Tanulmányok 8., Pécs, 2009, 549-552.o.

³⁷ Jst.

503 db. szakjogi segítségnyújtás és 359 db. állami kárenyhítés tárgyában hozott határozati döntést jelent.³⁸

Jogszabályi változások áttekintése az Ást. hatályba lépése óta³⁹

A közlönyállapothoz képest a 2005. évi CXXXV. törvény a bűncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről (a továbbiakban: Ást.) 2006. január 1-je óta jelentős módosításokon ment át a jogalkotás során.

A törvény hatályát érintő rendelkezések köre:

Az Ást. 1.§ (1) bekezdése értelmében: „...*áldozat a Magyar Köztársaság területén elkövetett bűncselekmény sértettje⁴⁰, valamint az a természetes személy, aki a bűncselekmény közvetlen következményeként sérelmet, így különösen testi vagy lelki sérülést, érzelmi megrázkódtatást, illetve vagyoni kárt szenvedett el...*” A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: Be.) 51.§ (1) bekezdése értelmében: „Sértett az, akinek a jogát vagy a jogos érdekét a bűncselekmény sértette vagy veszélyeztette.” Sértettként a büntetőeljárás során a következő személyek eljárására nyílik mód: feljelentő, magánvádló, pótmagánvádló, magánfél, tanú.

A 2009. évi LXXV. törvény 117.§-a állapította meg a 2009. október 1. napját követően indult vagy megismételt eljárásokban kötelező módosítás alkalmazását.

A szolgáltatások fajainak megváltozása a 2009. október 1. napját követően indult, vagy megismételt eljárások esetén

Az Ást. 4. § (1) bekezdése értelmében: „*Az állam áldozatsegítő szolgáltatásként elősegíti az áldozat érdekeinek érvényesítését, azonnali pénzügyi segítyt ad, illetve jogi segítségnyújtást biztosít.*”

A korábbi, a fentiekben említett „szakjogi segítség” és „szakjogi segítségnyújtás” kifejezés helyett a jelenleg hatályos törvény a jogi segítségnyújtás kifejezést használja.

Az érdekérvényesítés elősegítésénél és az azonnali pénzügyi segítynél a megyei (fővárosi) igazságügyi hivatal áldozatsegítő szolgálatai (területi áldozatsegítő szolgálat) kifejezés helyett általános kifejezést használva *áldozatsegítő szolgálat* megnevezést kell alkalmazni.

³⁸ Központi Igazságügyi Hivatal, Áldozatsegítő Szolgálat Hatósági és Módszertani Osztály (2009)

³⁹ A 2009. évi LXXV. törvény 117.§-a állapította meg a 2009. október 01. napját követően indult vagy megismételt eljárásokban kötelező módosítás alkalmazását, a legjelentősebb jogszabályi változások figyelembe vétele adott jogszabály értelmezésével történik

⁴⁰ A Be. 51.§ (1) bekezdés

A szolgáltatásból kizárt áldozatok tekintetében a korábbi eljárások során, adott ügyben eljáró ügyintézőnek a „kérelemben” feltüntetett adatokra kellett irányítania a figyelmet, azt a jogszabály kifejezetten nem deklarálta, hogy elbírált ügyről van szó. A hatályos jogi szabályozás értelmében a kizárás feltételei pontosan tisztázottak: a „korábbi támogatás iránti ügy” vonatkozásában kell az adott szabályt értelmezni.

Gyakorlati megállapításként az ügyintézés szempontjából nézve kifejezetten le kell szögezni, hogy: amennyiben, az ügyfél az adatbázisban nem található meg, vélelmezett, hogy adott támogatás valamely korábbi kérelme miatt nem lesz kizárt.

A kárenyhítés szabályainak módosulását érintő kérdéskör

A kárenyhítés igénybevételére jogosultak köre 2009. október 1. napját követően kibővült azon jogosult körre, aki „a szándékos, személy elleni erőszakos bűncselekmény következtében meghalt sértett eltemetetéséről gondoskodott.”⁴¹

*z állami kárenyhítés legfontosabb alkalmazást érintő alapelveinek összefoglalása*⁴²:

1. szándékos, személy elleni erőszakos bűncselekmény áldozatai
2. súlyos testi sérülés, egészségromlás, lelki, érzelmi sérülés, vagyoni kár bekövetkezése
3. területi elv érvényesülése (territorialitás)
4. nem feleltethető meg teljes kártalanításként
5. méltányosság alkalmazásának lehetővé tétele
6. szubszidiaritás elvének érvényesülése (akkor kerülhet rá sor, ha más forrásból nem lehetséges a kártalanítás, a káron szerzés kizárt)
7. kettős kártalanítás (azaz az előzőekben említett káron szerzés) elkerülése
8. az elkövető elítélésétől független szolgáltatás

Az egyes szociális és foglalkoztatási tárgyú törvények módosításáról szóló 2008. évi CVII. törvény szabályainak szociális segélyt érintő szabályozási területének megváltozása miatt jövedelmi helyzetére tekintet nélkül rászorulóknak minősül, azon személy, aki „aktív korúak ellátásában”⁴³, illetőleg időskorúak járadékában részesül. Az aktív korúak ellátása a korábban rendszeres szociális segélynek nevezett ellátás.

⁴¹ Ást. 6. § (1) bekezdés d) pontja

⁴² Igazságügyi alkalmazotti ügyviteli vizsga anyaga, Központi Igazságügyi Hivatal, Áldozatsegítő Szolgálat, Módszertani Osztály, 2006-2008

⁴³ „Az aktív korúak ellátása a hátrányos munkaerő-piaci helyzetű aktív korú személyek és családjuk részére nyújtott ellátás. Aktív korúak ellátása lehet: a) rendszeres szociális segély b) foglalkoztatást helyettesítő támogatás.” <http://kezenfogva.hu/Adatbazis/ellatasok/23.html> (letöltés dátuma: 2011. december 12.)

A tájékoztatás területét érintő szabályrendszeréről

A „területi áldozatsegítő szolgálat” kifejezés az „áldozatsegítő szolgálatra”⁴⁴ módosult, és a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi II. törvény bevezette a következő jogszabályi rendelkezést: Ást., 9/A. § Amennyiben az áldozatsegítő szolgálat megállapítja, hogy a hozzá forduló harmadik országbeli állampolgár emberkereskedelem áldozata, – a 9. § (1) bekezdésében foglaltakon túl – tájékoztatja arról is, hogy

a) egy hónap gondolkodási idő áll rendelkezésére annak eldöntésére, hogy a bűncselekmény felderítésében a hatóságokkal együttműködik-e;

b) a gondolkodási idő tartamára ideiglenes tartózkodásra jogosító igazolásra, a hatóságokkal való együttműködés időtartamára pedig tartózkodási engedélyre jogosult.”

A tájékoztatás kérése során olyan kérdések merülhetnek fel az ügyfelek részéről, melyeket mindenképpen tisztázni szükséges:

Ide tartozik az a példaként felvázolható eshetőség, amikor az ügyfél ténylegesen bejelentést tesz, és így azt a rendőrség jogszzerűen nem feljelentésként, hanem bejelentésként kezeli, melynek következményeként nem indul el a büntetőeljárás folyamat. Az ügyfél a bejelentés és a feljelentés által kiváltott joghatással kapcsolatos különbségekkel nem feltétlenül kell, hogy tisztában legyen, így a tájékoztatási kötelezettségnek a Be. vonatkozó szabályozására is ki kell terjednie. A szolgálat az ügyfél igénye szerint a feljelentés írásban történő megtételéhez segítséget biztosít.

A hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról szóló 2009. évi LXXII. törvény⁴⁵ 2. § (1) bekezdés i) pontja értelmében: „az áldozatsegítés és a kárenyhítés feladatait ellátó szervezetek” a hozzátartozók közötti erőszak megelőzését szolgáló intézményrendszer részét képezik, így a szolgálat is, melynek következményeként jelzési kötelezettség terheli az áldozatsegítő szolgálatot a családvédelmi koordinációért felelős szerv irányába. Sor kerülhet ún. ideiglenes megelőző távoltartás, valamint megelőző távoltartás igénybevételére, melynek lényege, hogy „átmenetileg korlátozza a bántalmazó tartózkodási szabadságát, a tartózkodási hely szabad megválasztásának jogát, szülői felügyeleti jogát, valamint gyermekével való kapcsolattartási jogát.”⁴⁶ Az ideiglenes megelőző távoltartást a rendőrség maximálisan 72 órára rendeli el, míg a megelőző távoltartás a bíróság elbíráltási kompetenciája. A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 138/A.§-a rendelkezik a távoltartás intézményéről, az (1) bekezdés értelmében: „a távoltartás a terhelt szabad mozgáshoz és a tartózkodási hely szabad megválasztásához való jogát korlátozza”, melyet a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény módosításáról alkotott 2006. évi LI. törvény 59. §-a vezetett be, szabályozva az elrendelés idejét és szabályait is.

⁴⁴ Ást. 9. §

⁴⁵ „1. § (1) Hozzá tartozók közötti erőszaknak minősül

a) a bántalmazó által a bántalmazott sérelmére megvalósított, a méltóságot, az életet, a szexuális önrendelkezéshez való jogot, továbbá a testi és lelki egészséget súlyosan és közvetlenül veszélyeztető tevékenység,

b) a bántalmazó által a bántalmazott sérelmére megvalósított, a méltóságot, az életet, továbbá a testi és lelki egészséget súlyosan és közvetlenül veszélyeztető mulasztás (a továbbiakban együtt: hozzátartozók közötti erőszak).”

⁴⁶ 2009. évi LXXII. törvény a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról 5. § (1) bekezdés

Az Áldozatsegítő Szolgáltatással kapcsolatos, legfontosabb, az eljárást érintő hatályos szabályozás gyakorlati bemutatása⁴⁷

A kérelemről

Az Ást.10. §-a szabályozza az ügyfél által benyújtott kérelemre vonatkozó feltételrendszert. 2009. október 1-jétől a törvényi szabályozás megkülönbözteti az ügyfél és az áldozat közötti szemantikai különbségtételt. Az áldozati státusz igazolását érdemi igazolás során a szolgálat a kérelem benyújtását követően végzi el. A jelenleg hatályos szabályrendszer értelmében a jogcím, amely alapján az ügyfél a szolgálathoz fordulhat a következő:

tájékoztatást ügyfél vehet igénybe, az áldozati státusszal rendelkező pedig tájékoztatásért, valamint érdekérvényesítés elősegítéséért fordulhat az áldozatsegítő szolgálathoz.

Bármely áldozatsegítő szolgáltatónál jogosult az áldozati státusszal rendelkező személy azonnali pénzügyi segély, jogi segítségnyújtás valamint kárenyhítés iránti kérelmet hatásköri útmutatás nélkül előterjeszteni. A módosító törvény biztosítja olyan szervezetek esetén is az igényérvényesítés lehetőségét, melyek, vagy azoknak önálló képviselői joggal rendelkező szervezeti egységei jogszabály által jogi személyként történő elismerésben részesülnek, valamint polgári jogi viszonyban önálló jogalanyként járhatnak el, továbbá rendelkeznek tagjaiktól elkülönült önálló vagyonszerzősséggel; a kérelemben nevüket és egyúttal székhelyüket is kötelezően fel kell tüntetniük.

Hatályon kívül helyezésre került az 2009-es módosítás során a kérelemben foglalt adatok valódiságának ellenőrzésére vonatkozó rendelkezés, amely arra irányult, hogy az áldozatot az elbíráláshoz meghallgassák, valamint a támogatás igénybevételének feltételrendszerére vonatkozó adatokat nyilvántartó hatóságokat a szolgálat, ha az adatok valódiságának feltérképezése céljából szükséges, a valódiság megismerése érdekében megkeresse, illetve a megjelölt adatok valódiságának az áldozat lakásán, valamint tartózkodási helyén való vizsgálatát kezdeményezhesse és jegyzőkönyvet vehessen fel a vizsgálat során tudomására jutott adatok tekintetében.

Külön eljárási szabályrendszert képez a külföldi kérelmező esete, amikor a vizsgálat arra terjed ki, hogy a kérelmező vajon jogszerűen tartózkodik-e Magyarországon. Az ügyfél eljárási képességét valamint ügyfélképességét vizsgálni kell. A meghatalmazás igénybevételére a Ket. 40. §-a az irányadó.

A kérelem benyújtásának szabályrendszere

A jelenlegi szabályozás értelmében a tájékoztatás és érdekérvényesítés elősegítése formai megkötés nélkül igénybe vehető, míg nyomtatvány köteles az azonnali pénzügyi segély és a kárenyhítés iránti igény érvényesítése. A 18/2010. (IV. 30.) IRM rendelet bevezette az esetenapló készítésére vonatkozó szabályozást, amely az érdekérvényesítést elősegítő, annak érdekében megtett intézkedésekre vonatkozó dokumentum.

A támogató hatóságok rendszere

A 48/2009. (IX. 28.) IRM rendelet iktatta be a támogató hatóságok rendszerére vonatkozó szabályozást, amely a nyomtatvány és mellékletei továbbítására vonatkozik a döntő hatóságok felé. A támogató hatóság feladata az áldozat meghallgatása illetve a meghallgatás lefolytatása a meghallgatni kívánt személy vonatkozásában, melyről jegyzőkönyvet kell készíteni.

Igazolás az áldozati státuszról

Az áldozatsegítő szolgálat eljárásának alapja a feljelentés, az eljárás tehát a nyomozás elrendelése alapján indulhat el, az erre vonatkozó jogszabályok körét a Be. 170. §-a szabályozza. A más hatóságnál történő feljelentésre a Be. 170. § (2) bekezdése vonatkozik; a feljelentés kiegészítésének intézményét pedig a 2006. évi LI. törvény vezette be, melyet a 2010. évi CLXXXIII. törvény módosított. Amennyiben a Be. 174. § (1) bekezdés a) pontja értelmében a feljelentés elutasítására kerül sor, az áldozat támogatásra való jogosultsága is megkérdőjeleződik és hasonló helyzet áll be, mint a Be. 190. § (1) bekezdés a) pontja értelmében (nyomozás megszüntetése) alapján.

A visszatérítés szabályrendszere

Végzésben hívható fel az ügyfél nyilatkozat tételre a pénzben nyújtott támogatás visszatérítését megalapozó vagy valószínűsíthető adatokról történő tudomásszerzést követően a szolgálat által. A megtérülési szabály a káron kívül vonatkozik továbbá a rendkívüli kiadások körére is. A jogerőre emelkedéstől számított időre köteles az áldozat a pénzben nyújtott támogatást visszatéríteni, amennyiben:

- valótlan adatot szolgáltatott,
- a kár vagy a rendkívüli kiadás más forrásból részben vagy egészben megtérült,
- a Be. 194. § (1) bekezdés a) pontja érdekében az eljáró hatóság megállapítja, hogy a cselekmény nem bűncselekmény,
- a támogatás igénybevételét kizáró ok a támogatást követően következett be.

A visszatérítést megalapozó, illetve valószínűsítő adatról történő tudomásszerzés a valódiság vizsgálatára szólít fel, melynek értelmében az ügyfelet nyilatkozat tételre hívhatják fel, aki a döntő hatóság számára köteles bejelentési kötelezettségének eleget tenni. Amennyiben jogerősen visszatérítésre kötelezett az áldozat, a teljesítésre készpénz átutalási megbízást kap, melyet határozattal kézbesítenek számára.

A méltányosság igénybevétele

A KIM Igazságügyi Szolgálat a jogosult méltányossági kérelem hatályaiban döntést hozni, melyet a 18/2010. (IV. 30.) IRM rendelet 2.§ (4) bekezdése iktatott be. Megjegyezném, hogy a mérlegelés szempontrendszere a következő:

⁴⁷ dr. Novákné dr. Lang Szabina, igazgató, Zala Megyei Kormányhivatal Igazságügyi Szolgálat

- vizsgálni kell, veszélybe kerül-e az áldozat és a vele egy háztartásban élők életfenntartása, megélhetése, ha meg kell fizetniük a visszatérítendő összeget,
- milyen nagyságú a visszatérítendő összeg, illetve
- rászorul-e az áldozat.

A méltányossági eljárás további feltétele, hogy az eljáró hatóság hatáskörét megállapító hatóság ne zárja ki a méltányosság gyakorlását, az ügyben ne legyen ellenérdekű fél, a határozat módosítása vagy visszavonása ne sértsen közérdeket, illetve hogy a határozat jogerőre emelkedése óta egy évnél rövidebb idő teljen el. Az Ást. jelenleg hatályos szabályozása a 15. § (1) bekezdés a) és c) pontja értelmében teszi lehetővé méltányosság gyakorlását fennálló visszatérítési kötelezettség esetén, amennyiben az áldozat felróható magatartása a visszatérítés alapja, a tartozást méltányosságból sem mérsékelni, sem elengedni nem lehet. A méltányosság intézményrendszerére vonatkozó jogszabály rendelkezést az 2010. évi XXXVIII. törvény iktatta be és fontos információ, hogy a döntés ellen fellebbezésnek helye nincs.

Nyilvántartási kötelezettség az áldozatsegítés körében

A tájékoztatásokról és a támogatásokról a szolgálat nyilvántartást vezet, a rögzített adatokra vonatkozó nyilvántartás a tájékoztatás napjától vagy a kérelem előterjesztésének napjától 10 évig nyilvántartás alatt áll és a szolgálat az adatokat kezeli.

Az illeték-, díj- és költségmentesség szabályai

Az áldozatsegítő szolgáltatás igénybevétele az ügyfél, valamint az áldozat számára illeték- és díj-, valamint költségmentes eljárás. A 2006. évi CCXXIII. bevezette, hogy a magyar nyelvet nem ismerő ügyfél helyett a fordítás és a tolmácsolás költségét az áldozatsegítő szolgálat viseli a cél előirányzat terhére.

A kézbesítési szabályok alkalmazása

A korábbi szabályozás értelmében postai úton történő kézbesítés esetén a küldeményeket „címezett saját kezéhez” jelzéssel kellett ellátni, melyet a 2009. évi LXXV. törvény helyezett hatályon kívül. Ezt az a célszerű eljárási szabály támasztotta alá, hogy az adott megjelölés akadályozhatta az eljárás menetét, valamint kivédhetővé vált a címzettnek felmerülő olyan helyzet, amely elháríthatatlan külső ok folytán tette lehetetlenné a kézbesíteni kívánt iratanyag átvételét.

Egyéb eljárási szabályok köre a 2009-es módosítás alkalmazásában

Ide tartozik többek között az a kitétel, mely szerint az áldozatsegítő szolgálat a tájékoztatás, az érdekvérvényesítés elősegítéséről nem hoz döntést. További módosulás, hogy az eljárási iratokba a jogszabályban felhatalmazott személyek és hatóságok tekinthetnek be.

Ide tartozik továbbá, hogy az eljárás során az ügyféllel a hatóság elektronikus úton írásban kapcsolatot nem tart.

A jelenleg hatályos hatásköri és illetékességi szabályok tekintetében a 322/2010. (XII.27.) kormányrendelet tartalmaz rendelkezéseket.

Határidő számítására vonatkozó szabályok

A jelenleg hatályos szabályozás értelmében azonnali pénzügyi segély iránti kérelmet a bűncselekmény elkövetését követő 5 napon belül lehet előterjeszteni. Az elintézési határidő az igazolás beérkezését követő 8 nap azzal, hogy a számítás az igazolás beérkezését követő naptól kerül kiszámításra. Soron kívüli, azaz korábbi törvényi szóhasználatával érve „haladéktalan” döntés születik abban az esetben, ha az áldozat személyesen benyújtott kérelemhez igazolást csatol.

A Ket. szabályozza a hiánypótlás, valamint a kérelem elutasításával kapcsolatos rendelkezések körét.

Összefoglalás:

A hatályos áldozatsegítéssel kapcsolatos szolgáltatásokkal kapcsolatosan a szakjogászai segítségnyújtásról szóló rendelkezés a 2009. évi LXXV. törvény értelmében hatályon kívül helyezve.

Az azonnali pénzügyi segéllyel kapcsolatosan a következő megállapítások tehetők.

Az áldozat esetében azt kell vizsgálni minden esetben, hogy az adott igényelt támogatás megállapítása mennyire valós igény. A támogatás mérlegelés alapján jár, így az ügyintézőnek az eset összes körülményét vizsgálva kell döntenie a kérelem elbírálásáról. Ez azt is feltételezi, hogy az adott jogcím megítélése szubjektív, a speciális eseteket is figyelembe kell venni, vizsgálva a krízis mértékét. Kiemelném a kegyeleti célra megállapított segély kérdéskörében a köztemetés költségét (1993. évi III. törvény), amikor is a költség később jelentkezik az érintetteknek, adott esetben a számlát az ügyfél bocsáthatja a szolgálat rendelkezésére egyeztetve az önkormányzattal. A segély kifizetésével kapcsolatosan a következő megállapítás tehető. Személyes előterjesztés és azonnali határozathozatal esetén jogerős határozat átadásával egyidejűleg kell az áldozatnak kifizetni a segélyt vagy egy részét. Amennyiben nem fizették ki készpénzben a segélyt, úgy választása szerint nevére, lakóhelyére címzett készpénzkifizetéssel, illetve saját névre szóló számlára utalással lehet teljesíteni.

A kárenyhítés szabályait érintően jelenleg a jogszabály döntő hatóságról beszél. A már említett 2009-es törvénymódosítás lehetővé tette, hogy aki jövedelmi helyzetére tekintet nélkül rászoruló, annak ne kelljen erre vonatkozó igazolást becsatolnia és így a nyomtatvány egy részének kitöltése alól is mentesül. A döntő hatóság határideje jelenleg 8 napos, ez alatt az időszak alatt kell arról döntenie, hogy kérelmező vagy más személy meghallgatására

sor kerüljön-e. Az állami kárenyhítés a Btk.-ban szabályozott személy elleni bűncselekmények szándékos, erőszakos elkövetése esetén lehetséges.

Megállapítható összegezve tehát, a jogszabály a hatékonyság és a célszerűség előmozdítására törekszik, igyekezve biztosítani a hatóság munkájának eredményességét és az ügyfelek elégedettségét.